

בע"ה אדר תשע"ב

זהות יהודית במבחן המציאות

יהושע קס

ארץ ישראל, תשע"ב

תנועת דרך-חיים

יוצא לאור על ידי
תנועת דרך־חיים
לפרטים ולהצטרפות:

www.derech-chaim.org
t.derechhaim@gmail.com

לחוגי בית

עברית - 052-6051207 (צביקי)

אנגלית - 0544496651 (שושנה)

עם כותב החוברת ניתן ליצור קשר בדוא"ל:

shuki34@gmail.com

תוכן עניינים

- ה. דבר ועדת ההקמה של תנועת דרך חיים.....
- הקדמה: בשביל מה החוברת, ובשביל מה התנועה.....ז
- א. מדינת ישראל על פי הממסד: יהודית בזיקה, דמוקרטית במחויבות... י
- ב. שימור הרוב היהודי – אסור על פי החוק.....יב
- ג. לא רק במגורים, גם בחינוך.....טז
- ד....וגם בתעסוקה.....יז
- ה. למה שהם קוראים שוויון – אנחנו קוראים התבוללות.....יט
- ו. המדינה של היום היא לא המדינה של פעם.....כא
- ז. גם ההגדרות וההצהרות כבר משתנות.....כג
- ח. מדינת ישראל: רק ליהודי דתי הזכות לחיות בחברה יהודית.....כו
- ט. על המושג זהות יהודית, ועל איך שהוא מתפרש בארץ ובחו"ל.....כח
- י. הזהות היהודית נדחקת בצורה עקבית.....ל
- יא. הציבור הדתי – מה קורה היום, ומה התוצאות הצפויות.....לא
- יב. למודעות הציבורית יש כח.....לד
- יג. המסקנה – להתאגד!.....לו
- סיום: "וגם נצח ישראל לא ישקר".....לח
- דרך חיים – תקנון התנועה.....מ
- מקורות.....מב

דבר ועדת ההקמה של תנועת דרך חיים

בהקדמת החוברת הראשונה שהדפיסה התנועה, "דרך חיים - כיוונים ראשונים", דובר אודות החזון של התאגדות כל היהודים במטרה לדאוג לאינטרסים של העם היהודי. כמובן, התאגדות של יהודים שואפת לחיים יהודיים על פי תורה, והתארגנות שמבוססת על מצוות הצבור, החל ממצוות העמדת מלך. לכן, החוברת הראשונה עצמה הוקדשה בעיקר למודל השלטון על פי התורה.

חוברת זו חוזרת אל הנקודה הראשונה, של התאגדות היהודים, והיא נדרשת לסוגית הזהות היהודית במובן הבסיסי ביותר שלה: הצורך בדאגה לאינטרסים של הקיום היהודי, בפרט בארץ ישראל. עם כל כמה שהדבר פשוט ומתבקש, נכון להיום יש חוסר בתנועה שתגדיר שהדאגה לזהות היהודית ולהתאגדות היהודים זה עניינה. החוברת הזו היא בראש ובראשונה הצגה של המציאות הקיימת היום בארץ, והיא באה כבסיס לדיון ופעילות במגמה לשנות את המצב הקיים.

התורה קושרת את נושא השלטון וצורתו בהכרח השמירה על הזהות היהודית, בכך שלצד מצוות העשה של "שום תשים עליך מלך"¹ היא מזהירה במצות לא תעשה: "לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא"² (אזהרה המשליכה על כל מינוי ציבורי, כפסק הרמב"ם³). ניתן להבין כי התורה מזהירה מהמציאות דהיום, בה 'הענין היהודי' יהפוך להיות ענין משפחתי, שבטי או דתי, ואילו השלטון עצמו מתנכר לזהות היהודית. לכן, יש להסתכל על תיאור המציאות בדפים הבאים לא כתמונת מצב מייאשת ומרפה ידיים, כזו הקוראת לכל היותר לכיבוי שרפות בכל מקום שניתן, אלא כקריאה לשינוי שעתידי להיות מקפצה אל היעדים הגדולים להם מקווה עם ישראל, עד לגאולה האמתית והשלמה.

אנו מודים לחבר התנועה יהושע קס שנענה לקריאתנו לעסוק בעניין הזהות היהודית, והחוברת הזו היא פרי עמלו.

בברכה,

ועדת ההקמה - תנועת דרך חיים

הרב יצחק שפירא הרב גדי בן זמרה איתאל גלעדי

הקדמה

בשביל מה החוברת, ובשביל מה התנועה

החוברת שלפניכם עוסקת בבירור נקודות מעשיות הנוגעות לשאלת הזהות היהודית בארץ ישראל של היום, ובמיוחד – ביחס לחלקו של הממסד בישראל בטשטוש הזהות הזו.

נושא הזהות היהודית הוא הנושא הכי בסיסי בעצם קיומנו כיהודים, ועוד יותר – בארץ ישראל.

"עוד יותר בארץ ישראל"!? אפשר לחשוב שההיפך הוא הנכון: בחו"ל עומדת הזהות היהודית בספק, ואילו בארץ היא וודאית. נדמה כאילו היא אפילו איננה תלויה גם בקיום מצוות, ורק איכותה תלויה בכך, אבל עצם קיומה נראה ודאי. לכן אולי יהיו שירימו גבה וישאלו, על מה כל המהומה? במהלך הפרקים בחוברת ניסינו להשיב גם על השאלה הזו, אמנם בקצרה. על כל פנים, לנו ברור שהנושא הזה הוא "עצם העניין", הוא השאלה שעליה נסוב הדיון העיקרי דווקא כאן בארץ ישראל, בקיבוץ היהודי הגדול, ובו עסוק גם הממסד שמנהל היום את המדינה.

בעיסוק בנושא הזהות היהודית יש כמה רמות. יש את הדיון העקרוני: מה היא כוללת, מה היא אומרת כלפינו, מה מקומה של הזהות היהודית בחיי היהודי הפרטי ובחיי העם היהודי, ומה מקומה ביחס שבין ישראל לעמים. ואכן, כבר עסק בכך רבות נשיא התנועה הרב יצחק גינזבורג שליט"א ודבריו נאספו בכמה וכמה ספרים⁴, ובעקבותיו גם תלמידיו, בספרים ובשיעורים; ואי"ה עוד ימשך העיסוק בסוגיות העיקריות האלו גם הלאה, הרבה במסגרת התנועה וגם מחוצה לה.

אבל יש גם את הדיון המעשי: להתבונן במציאות, לנתח מה המצב בשטח ומה צריך לעשות כדי שאפשר יהיה לשמור על הזהות הזו, הכללית והפרטית. החוברת הזו עוסקת בצד המעשי בלבד.

ראוי לשים לב, שיש הבדל משמעותי בין שתי הרמות. הדיון העקרוני הוא בבחינת דברי תורה, והוא מתקדש מצד עצמו – וכמו תשמישי קדושה. ואילו הדיון המעשי דומה יותר לתשמישי מצווה, שאינם קדושים מצד עצמם, אלא שבעזרתם מקיימים את המצווה.

בכל נושא שבו דנים, נכון להתחיל מהצגת הבעיה – אך בתנאי שיש גם כוונה לפתרון. בסוגיה שלפנינו, עצם הצגת

הצגת הבעיה היא בעצמה חלק מהפתרון

הבעיה והעלאתה על שולחנו של הציבור – הוא כבר החלק הראשון, חלק חשוב, של הפתרון. גם בכך עסקנו בגוף החוברת, והסברנו שהעלאת

הבעיה למודעות הציבורית היא כבר צעד משמעותי, וזאת יותר מאשר בסוגיה רגילה. תמיד תחילתו של שינוי היא בשינוי **תודעתי**, אך כאן מדובר בנושא אשר לממסד יש היום אינטרס גדול להסתיר אותו ולא לדון בו באופן גלוי. לכן העלאת הנושא לסדר היום חשובה עוד יותר.

גם אם הצגת הבעיה היא בעצמה חלק מהפתרון, בכל זאת לא רק את הצגת הבעיה יש כאן. מתוך העיסוק בסוגיית הזהות היהודית עולה ברור הצורך של היהודים **להתאגד יחד**, בתנועה שתרים את קרנה של הזהות היהודית, הפרטית והלאומית. גם בכך עסקנו, בפרקים האחרונים של החוברת, ויש כאן גם קריאה לכל יהודי להצטרף לתנועה.

מתוך ההבנה שיש ערך להעלאת הנושא, נדרשנו – כמה מחברי תנועת דרך חיים – להוצאת החוברת שלפניכם, כאשר מלאכת הכתיבה בפועל הוטלה על כתפי. תודתי נתונה לרב יצחק שפירא, חבר ועדת ההקמה של התנועה, שיזם את כתיבת החוברת והנחה אותי בכתיבתה בכל שלב.

בשנה וחצי האחרונות פועל אתר החדשות "**הקול היהודי**", שלקח על עצמו לעקוב אחרי החדשות מהזווית של האינטרס היהודי ולתעד בהתמדה את שני הצדדים: את הפגיעה השוטפת בזהות היהודית – אבל בעיקר דווקא את הניצנים הראשונים של התעוררות יהודית במגמה לשמור על הזהות היהודית ועל היהודים, גם ללא תמיכת הממסד. רבים מן הסיפורים בחוברת

התפרסמו לראשונה באתר, ונאספו על ידי כותביו. זכיתי להימנות על צוות האתר, ולפרסם בו מאמרים רבים בנושאים הללו. כאן המקום להודות לחברי לצוות האתר, העושים מלאכת קודש ששום כלי תקשורת אחר איננו נותן דעתו עליה.

כל העיסוק בנושא זהות יהודית, כמו גם בשאר נושאים, נעשה בהשראתו ובהכוונתו של מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א, שבלעדיו לא היינו זוכים כלל לתת דעתנו לנושא החשוב הזה.

יהי רצון שמתוך העלאת הדברים בחוברת כאן, נזכה לעסוק בסוגיית הזהות היהודית כפי שהיא עולה מתוך תורת ישראל, ובמיוחד מתוך פנימיות התורה, שיהיו הדברים ערבים בפינו ובפיות עמך בית ישראל.

ויהי רצון שגם החוברת הזו, על אף שעיקר עיסוקה בקשיים, תעודד את הקוראים לפעול ולהתקדם, מתוך בטחון בה', בתורה ובעם-ישראל שרוצה וגם יכול להתקדם, עד שנזכה בע"ה לגאולה האמיתית והשלמה עם משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

א. מדינת ישראל על פי הממסד: יהודית בזיקה, דמוקרטיית במחויבות

“המטרה היא לחנך לאזרחות במדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

אופיה היהודי של מדינת ישראל בא לידי ביטוי ברוב היהודי של אוכלוסייתה, באידאולוגיה הציונית ובחזון שיבת ציון, בזיקתה של המדינה ליהדות התפוצות ולתרבות ההיסטורית היהודית, בסמלים ובטקסים של המדינה.

כמדינה דמוקרטית מחויבת ישראל מאז מגילת העצמאות לשוויון זכויות ומעמד של כל אזרחיה, יהודים ומי שאינם יהודים, ובכלל זה זכותם של אזרחיה הלא יהודים של המדינה, שברובם המכריע הינם בני העם הערבי הפלסטיני, לטפח את מורשתם וזהותם התרבותית, הדתית והלאומית.”

(דו"ח להיות אזרחים – ועדת קרמניצר, “יסודותיה של מדינת ישראל”)⁵

הפסקה הזו לקוחה מתוך דו"ח מיוחד שחיברה ועדת קרמניצר עבור משרד החינוך, ואשר הפך להיות היסוד למדיניות המשרד בכל הנוגע ללימודי אזרחות ולהקניית ערכי יסוד. בחרנו להביא ולנתח אותה כאן מפני שהיא משקפת את התפיסה הרווחת היום בממסד, ומנסחת אותה בבהירות רבה. את הערכים האלו גם מיישם היום מטה מיוחד במסגרת משרד החינוך – “המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים”⁶.

תחת הכותרת “חינוך לאזרחות במדינה יהודית ודמוקרטית”, מסבירים המחברים את ההבדל בין מקומה של היהדות למקומה של הדמוקרטיה, באופן הבא:

המדינה היא יהודית – במובן של הרוב היהודי הקיים בה, באידאולוגיה, בחזון ובזיקה לתרבות ולתפוצות, בטקסים ובסמלים. המדינה איננה מחויבת להיות יהודית. היא כזו מכח המציאות, מכח היותה בעלת רוב יהודי.

לעומת זאת, הדמוקרטיה היא **מחייבת**. היא מחייבת כלפי כל אזרח, יהודי ושאינו יהודי בשווה. ובתוך כך נדרשו המחברים לציין במיוחד כי היא מחייבת גם את טיפוח המורשת והזהות הערבית – התרבותית, הדתית והלאומית.

לפי מחברי הדו"ח, אין לממסד כל מחויבות לשמירה על אופייה היהודי של המדינה. ברגע שהרוב היהודי לא יהיה כאן, אין לממסד כל מחויבות כלפי היהדות או כלפי העם היהודי בכלל.

כל עוד יש לעם היהודי כאן רוב, הרי שיש לממסד זיקה, טקסים וסמלים המשקפים את הקשר ליהדות. אם לא יהיה כאן רוב, אין לממסד כל קשר אליהם.

תפיסת העולם הזו עומדת בבסיס לימודי האזרחות במדינת ישראל של היום, והיא אמורה להיות מוטמעת גם בשאר המקצועות – כך מצהיר משרד החינוך באתר האינטרנט שלו.

אם כן, על פי משרד החינוך מדינת ישראל הינה יהודית בזיקה בלבד, בעוד שהחובות שלה הן להיות דמוקרטית ושוויונית, בדגש על עידוד זכויות המיעוט.

כמו כן, אין לממסד כל אינטרס בשימור הרוב היהודי במדינה, ומערכת החינוך שלו איננה מחנכת את התלמידים בה לרצות בהמשך קיומו כלל ועיקר.

עד כמה התפיסה הזו מרכזית בממסד היום, נראה בפרקים הבאים.

ב. שימור הרוב היהודי – אסור על פי החוק

עאדל ואימאן קעדאן היו תושבי באקה אל-גרבייה שחפצו להצטרף לאגודה השיתופית קציר, הסמוכה למקום מגוריהם. לאחר שנדחתה בקשתם להתקבל לישוב בשל היותם ערבים, פנו בני הזוג לאגודה לזכויות האזרח, ובאמצעות עורכי הדין של האגודה פנו לבג"ץ בשנת 1995, שהחליט לדון בנושא בהרכב מורחב של חמישה שופטים. כמשיבים עיקריים לעתירה נקבעו מדינת ישראל, והסוכנות היהודית.

הדיון נסב על חוקיות על החכרת הקרקעות מצד מינהל מקרקעי ישראל, שהוא גוף ממשלתי, לסוכנות היהודית, שכארגון יהודי לאומי, דואגת לאינטרסים של היהודים בלבד. הסוגיה שעמדה על הפרק היא האם מדינת ישראל, כמדינה יהודית ודמוקרטית, יכולה לתת יד לאפליה נגד אזרחיה הערבים, באפשרה לשם כך הקצאת קרקע ציבורית העומדת לרשותה ליהודים בלבד.

בפברואר 1998 זימן נשיא בית המשפט העליון, אהרן ברק, דיון מיוחד ובו הציע לכל הצדדים למצוא פתרון בדרך של פשרה לבעיה ולהימנע מהכרעה שיפוטית, שכן לדבריו, זו אחת ההכרעות השיפוטיות הקשות ביותר שנתקל בה. לאחר חודשים ארוכים של נסיונות גישור שלא צלחו, התבקש בית המשפט בכל זאת להכריע בעתירה.

בפסק-הדין שניתן במרץ 2000, התקבלה העתירה ונקבע כי דווקא מפני שמדינת ישראל היא יהודית, עליה לקדש את ערך השוויון ומכאן שהתרת התיישבות ליהודים בלבד היא בגדר הפרה של החוק⁷.

בקביעתו שלל בית המשפט, בין השאר, את הטענות הבאות, אותן טענו אנשי הסוכנות היהודית ותושבי קציר: איסור הקצאת קרקעות ליהודים שולל את עצם קיומה של הסוכנות

היהודית, קציר באופן מיוחד היא חלק משרשרת המצפים שהוקמה כדי להשאיר את הגליל בידיים יהודיות, משפחה ערבית תגרום לעזיבת היהודים ולהפיכת הישוב לשוב ערבי, משפחה ערבית לא תוכל להשתתף בשמירה כמו שאר משפחות הישוב. כל הסיבות האלו אינן מצדיקות הקצאת קרקע ליהודים בלבד, כך על פי בג"ץ⁸.

למרות זאת, סבור בג"ץ כי במקרים מסוימים מותרת אפליה על פי דת, וזאת במסגרת העדפה מתקנת – כלומר, העדפת ערבים על פני יהודים⁹.

בפרק הקודם ראינו שעל פי משרד החינוך המדינה יהודית מכח הרוב היהודי המתגורר בה; שהיא איננה מחויבת להיות יהודית, אלא היא מחויבת רק לדמוקרטיה; ושגם אין לה אינטרס לשמר את הרוב היהודי הזה.

בפרק הזה אנו רואים שלא זו בלבד שאין למסד אינטרס לשמר את הרוב היהודי במדינה, אלא שהדבר אף אסור על פי חוק. הדוגמה הראשונה שהבאנו לכך היא בג"ץ קעדאן.

התרת התיישבות ליהודים בלבד – הפרה של החוק!

לכל מובן, ששימור הבעלות היהודית על הקרקע הוא תנאי בסיסי לשימור הרוב היהודי. על התפיסה הזו נשענה ההתיישבות היהודית בארץ מזה כמאתיים

שנה, ובראש ובראשונה – הקק"ל, שעסקה ברכישת אדמות הארץ בשם העם היהודי במשך שנים רבות, והסוכנות היהודית שתפקידה ליישב את היהודים על אדמות הארץ¹⁰.

אך בג"ץ קובע אחרת. למדינת ישראל אסור ליישב יהודים בדווקא על אדמתה. את קרקעות הארץ יש לחלק לכל דורש, יהודי או שאינו יהודי כאחד¹¹.

כך למעשה מונע החוק ממדינת ישראל עצמה לשמור על קרקעות הלאום, ולשמר את הרוב היהודי בכל מקום בו רוצה מי שאינו יהודי להתגורר.

לחוק זה השלכות חמורות במקומות רבים:

בחודש תשרי תשע"א יצא הרב שמואל אליהו, רבה של צפת, בקריאה שלא להשכיר או למכור דירות לערבים בעירו, משום שהם פוגעים בצביונה היהודי של העיר.

מכתב דומה יצא מעט לאחר מכן בעיר בני ברק, חתום בידי שורה של רבנים מקומיים, בעיקר אודות שכונת פרדס כ"ץ שהתמלאה בפליטים סודנים ששינו את צביון השכונה.

חדשיים לאחר מכן, בחודש כסלו תשע"א, יצא מכתב עליו חתומים שורה של רבני ערים ורבנים נוספים הקובע כי אסור להשכיר דירות לנוכרים. בין רבני הערים היו רבניה של רמת השרון, אשדוד, הרצליה, כפר סבא, יבנה, יקנעם, פרדס חנה ועוד¹².

המכתב עורר סערה ציבורית, וחלק מיוזמיו נלקחו לחקירה פלילית. הרב שמואל אליהו אף אויים בהעברה מתפקידו כרב עיר¹³.

את ההשלכות הללו אפשר למצוא במקומות רבים. נביא כאן את סיפורה של שכונה אחת בירושלים, שסבלה מאד מחדירה ערבית, ותושביה בחרו שלא להתיימש:

בשכונת פסגת זאב בירושלים התקיימה פעילות של מטה "יהודים בואו ננצח", במסגרתה פעלו יהודים תושבי השכונה להרמת קרן היהודים בשכונה ולהמעטת הנוכחות הערבית ברחובות. זאת לאחר שהמצב בשכונה הורע: תוך מספר שנים עברו מאות משפחות ערביות להתגורר בשכונה שהיתה בעלת אוכלוסיה יהודית בלבד, למעלה ממאה מבנות השכונה עברו להתגורר עם ערבים תוך שנה אחת, והרחובות הפכו להיות

מקום שליהודים לא נעים להסתובב בו – וכל זאת בשכונה שהיתה בעלת אופי יהודי לחלוטין שנים ספורות קודם לכן. הפעילות נשאה אופי הסברתי: נתלו שלטי חוצות, הודפסו חולצות ונערכו כנסי הסברה, תחת הסיסמאות "פסגת זאב יהודית", "יהודים בואו ננצח" וכן "גיבור השכונה" – בצירוף תמונתו של אחד הפעילים המסורים. פעילות המטה נשאה פרי, והשכונה חזרה במידה רבה להיות מקום שנעים ליהודי לחיות בו – למרות שלב הבעיה לא טופל, גם בשכונה הזו. את הפעילות בשכונה ליווה נריה אופן, פעיל ציבור וותיק. תגובת כוחות הבטחון, המשטרה והשב"כ, לפעילות הייתה – ניסיון להרתיע את פעילי השכונה מלעסוק בנושא, ובמקביל מתן צו הרחקה מהשכונה לנריה אופן, במגמה לסכל את הפעילות לשמירה על האופי היהודי של השכונה¹⁴.

בעיית החדירה של ערבים לשכונות היהודיות איננה מקרה חריג בישוב קציר. היא לחם חוקם של תושבי השכונות בערים השונות, הן בערים המעורבות – בהן יש חדירה לשכונות היהודיות – והן בערים שהיו מאז ומעולם בעלות אופי יהודי לחלוטין, כמו בת ים¹⁵, אשקלון¹⁶ ועוד. על כך תעיד רשימת רבני הערים החתומים על איסור השכרת הדירות לנוכרים.

החוק, על פי הדרך בה מפרש אותו הממסד, לא רק שאיננו רואה לנכון להגן על צביון היהודי של ערים או שכונות אלא להיפך – הוא אוסר על מי שמנסה לשמור על הצביון היהודי לעשות זאת. גם שליחי החוק – המשטרה והשב"כ – אינם טומנים ידם בצלחת, והם עושים ככל יכולתם שלא לאפשר פעילות לשמירה על הצביון היהודי של שכונות וערים. כך נהגו בפסגת זאב, כך נהגו גם בבת ים¹⁷ ובמקומות נוספים.

המסקנה היא כאמור, שהממסד לא רק שאיננו פועל לשמר את הרוב היהודי אלא אפילו פועל להיפך, נגד שימור הרוב בכל מקום שהוא ונגד מי שמנסה לפעול בעדו.

ג. לא רק במגורים, גם בחינוך

העיר אילת מוצפת בשנים האחרונות בידי מסתננים אפריקאים, החודרים באלפיהם לישראל. אילת, כעיר הדרומית ביותר, משמשת המרכז הגדול ביותר למסתננים אלו (לצד ערד, אשדוד ודרום תל אביב)¹⁸.

מטבע הדברים, במקום בו מרוכזת אוכלוסייה, ישנו גם ריכוז גדול של ילדי מסתננים. להזכיר, מדובר בילדים שעל פי החוק לא היו אמורים לשהות בארץ, וכמובן אינם יהודים.

עם זאת, עיריית אילת דאגה מטעמים הומניטריים לחינוכם של הילדים האלו, והקצתה עבורם בית ספר שלם בקיבוץ אילות הסמוך. אלא שעבור ארגוני השמאל זה לא הספיק.

בחודש תמוז תשע"א (יולי 2011) פנו אותם ארגונים לבג"ץ בתביעה לשלב את ילדי המסתננים בבתי הספר היהודיים באילת, אחרת תהיה זו אפליה של הילדים לפי מוצאם. עיריית אילת התגוננה בטענה שאכן הילדים זכאים לחינוך, אך לא עם ילדי אילת¹⁹.

הורי התלמידים האילתים הגיבו על האיום בהשבתת בתי הספר באילת²⁰. עוד קודם לכן חתמו מאות בני נוער באילת, בהשראת מטה "אילת יהודית", על עצומה הקוראת לשינוי החוק כך שלא יחייב יהודים ללמוד עם שאינם יהודים באותו בית ספר²¹.

החלטת בית המשפט הסופית בנושא זה לא ניתנה עדיין, מאחר שמשדך החינוך הקים ועדה לבדיקת הנושא²². בשלב זה ממשיך ההסדר הקיים וילדי המסתננים לומדים בבית הספר הנפרד, אך במהלך שנת תשע"ב אמורה ליפול ההחלטה לגבי המשך ההסדר. החוק איננו מאפשר ליהודים ללמוד בנפרד משאינם יהודים במדינת ישראל.

אילת איננה יחידה בבעיה הזו. אין בידינו כרגע מידע על מספר בתי הספר בהם לומדים תלמידים יהודים וגויים ביחד, אך מדובר לפחות בעשרות בתי ספר בערים ברחבי הארץ בהן יש ריכוז גבוה של בני מיעוטים או מהגרים, ביניהם תל אביב, ירושלים, רמלה, וגם במקומות קטנים כמו המושבה מגדל לדוגמה.²³ במרבית המקרים אין בידי ההורים את הברירה לשלוח לבית ספר שבו לומדים יהודים בלבד, אלא אם ישלחו את הילדים לחינוך הדתי – אם קיים חינוך כזה באזור מגוריהם.

לא רק בנוגע לשמירה על קרקעות, אלא גם בנוגע לשמירה על הילדים, קובע החוק כי אין היתר לדרוש חינוך ליהודים בלבד. יוצאים מן הכלל הזה בתי הספר הדתיים, ולכך נתייחס בפרק נפרד. אבל כלפי יהודים שאינם דתיים, החוק כפי שהוא מפורש על ידי הממסד קובע כי אין להם זכות ללמוד בנפרד רק בגלל שהם יהודים.

ד...וגם בתעסוקה

בשנת תשמ"ח (1988) נחקק החוק לשוויון הזדמנויות בעבודה. חוק זה החליף חוק קודם שהיה הרבה יותר מצומצם, וכלל איסור אפליה בין גברים לנשים, וכן אפליה בגין מצב משפחתי בלבד. החוק החדש כלל תבחינים נוספים, ולאט לאט נוספו בו עוד ועוד תבחינים.²⁴

החל משנת תשנ"ה – 1995 נכלל בין התבחינים גם איסור אפליה על פי דת.²⁵

חוק שוויון הזדמנויות: אחד
החוקים שהטרידו את
הכנסת במידה גדושה

לחוק הזה, כמו גם לנושא השוויון בכלל, נודעת חשיבות מרובה בעיני הכנסת, הממשלה ובשיח הציבורי בכלל. מאז נחקק, לפני מעט יותר מעשרים שנה, תוקן החוק לא פחות מחמש עשרה פעמים – והוא ללא ספק אחד החוקים שהטרידו את הכנסת במידה גדושה.²⁶

בשנת תשס"ח הקימה הממשלה, מכח אותו חוק, את נציבות שוויון הזדמנויות בעבודה בתוך משרד התמ"ת. מאז ועד היום הולכת ומתרחבת פעילות הנציבות, שתפקידה הינו גם לאכוף את החוק, אך לא פחות מזה – לחנך את הציבור לשילוב של מגזרי מיעוטים בתעסוקה. כך מקיימת הנציבות כנסים בנושא, מפרסמת מחקרים ודנה כיצד להטמיע את המסר ולאכוף אותו גם במגזר הפרטי.²⁷

יודגש, כי החוק במקורו עסק בשוויון בין גברים לנשים, ובשילוב בעלי מוגבלויות בתעסוקה. בהמשך הוא הורחב לבני מיעוטים, ביחד עם שורת תבחינים נוספת, הראויה גם היא להתייחסות בפני עצמה, שאין כאן מקומה.²⁸

נוסף על כך, אימצה הממשלה מדיניות של העדפה מתקנת כלפי ערבים, הזוכים לעדיפות בקבלה למשרות ממשלתיות.²⁹

גם במגזר הפרטי אוסר החוק על עסק המעסיק יותר משה עובדים להעדיף העסקת עובדים יהודים.³⁰

בחודש טבת תשע"ב פרסם אתר החדשות וואלה כי בירושלים יש תחנת מוניות בשם "מוניות ירושלים", המפרסמת כי היא מעסיקה יהודים בלבד. בעקבות הפרסום פנו ארגוני שמאל לשר התחבורה בדרישה לחקור את הנושא ולסגור את התחנה. כמו כן פנו אותם ארגונים לדפי זהב בדרישה למחוק את הפרסום. תחנת המוניות נאלצה לשנות את שמה ולהסיר את הפרסום "נהגים יהודים בלבד". בשיחות טלפון התחמק התורן בתחנה מלומר שהתחנה מעסיקה יהודים בלבד, מחשש לתביעה. בפועל, טען התורן, מועסקים בתחנה רק יהודים, כי הנוסעים מפחדים לנסוע עם ערבים – אך החוק לא מתיר לו להודות בכך.³¹

בעיה חמורה לא פחות קיימת בסופרמרקטים. שם נפוצים מאד מקרי התבוללות בין עובדים ערבים ועובדות יהודיות. עם זאת,

כאשר ביקשו פעילים נגד התבוללות לפעול להפיכת סופרמרקט לעסק בעבודה עברית, כלומר – כזה המעסיק יהודים בלבד, התברר כי הדבר נוגד את החוק. כך לא נותר להם אלא לנסות ולהתמודד עם בעיות ההתבוללות אחרי שהן נוצרות, במקום למנוע אותן מלכתחילה.³²

בכך אנו משלימים את מרבית התחומים בהם אדם מבלה את חייו: אזורי המגורים, מוסדות החינוך ומקומות התעסוקה – בכולם מאלץ הממסד את היהודי להתערבב עם שאינם יהודים, ולא מאפשר לו לשמור על סביבה יהודית.

תחום אחד נוסף שלא הזכרנו, וגם בו קיימת אותה בעיה, הוא השירות הצבאי והשירות הלאומי³³. לא נקדיש להם כאן פרק נפרד מקוצר המקום, אך גם שם נמצא את אותן הבעיות כמו בשאר התחומים. במקרים רבים הבעיות במקומות האלו חמורות אף יותר בגלל המאפיינים הייחודיים להם.

המסקנה משלשת הפרקים האחרונים ברורה. הממסד אוכף על הרוב היהודי לקבל אל תוכו בכל מקום ובכל צורה את הגויים, וכל ניסיון לשמר את הצביון היהודי במקום כלשהו נתקל באיסור חוקי.

ה. למה שהם קוראים שוויון – אנחנו קוראים התבוללות

התופעות שסקרנו בפרקים הקודמים מדברות בעד עצמן. ברוב תחומי החיים הממסד גורר את הציבור היהודי לתוך התבוללות, לתוך חיים מעורבבים של יהודים וגויים, ובזה הוא שומט את הבסיס עליו נשענת המדינה – אותו בסיס שהוזכר כאן בסעיף הראשון, הרוב היהודי הקיים בישראל.

הסיבה לכך שאנו מביאים את התופעות האלו בתור חידוש, ושהדברים לא ידועים לכל, היא שהדברים אינם נאמרים בקול רם ובגלוי אלא מסתתרים מאחורי מילים אחרות. כך ניסח זאת אהרון ברק, נשיא ביהמ"ש העליון לשעבר:

ראשית, עד כמה שטיעון זה (- שמותר למינהל מקרקעי ישראל להקצות קרקע לשוב יהודי בלבד, בגלל היות המדינה מדינה יהודית. י"ה) בא לומר כי ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית (המהווים תכלית כללית המונחת ביסוד החוק) מתנגשים עם הערך בדבר השוויון, הרי התשובה היא שהתנגשות כזו אינה קיימת. אכן, אין מקובלת עלינו התפיסה כי ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית יש בהם כדי להצדיק - ברמה של תכלית כללית - הפליה על-ידי המדינה בין אזרחים של המדינה על בסיס דת או לאום.

³⁴(השופט אהרון ברק, מתוך פסק הדין בבג"ץ קעדאן)

התהליך שהממסד מדבר עליו בגלוי הוא תהליך של שוויון. ערכי השוויון מועלים על נס, וכל שאר הערכים מתפרשים על פיהם. איש אינו מזכיר את התוצאה של השוויון הזה, שאולי היא גם המטרה שלו, והיא - מחיקת הייחוד של עם ישראל, והתבוללות בקרב שאר העמים.

**בית המשפט מגיב בנחרצות:
התנגשות בין יהדות המדינה
ובין ערך השוויון אינה קיימת**

יתרה מזו, אם מישהו טוען שערכי מדינת ישראל כמדינה יהודית עומדים בסתירה לשוויון, מגיב בית המשפט בנחרצות: "התנגשות כזו אינה קיימת". לבית המשפט מובן שאם יטען בגלוי שהשוויון קודם ליהדות, הציבור בישראל לא יקבל זאת. על כן הוא מעדיף לטעון ש"אין חיה כזו", אין התנגשות בין שוויון למדינה יהודית.

אבל ברגע שמסירים את "מכבסת המילים" ובודקים מהי המציאות שיוצרים אותם חוקי שוויון, רואים בבירור שהם גוררים את הרוב היהודי לתוך תערובת עם הגויים בכל תחומי חיו, ומחנכים לקראת התבוללות ולקראת מחיקת הזהות היהודית בכלל.

אם בית המשפט מגדיר שמדינת ישראל איננה התאגדות של יהודים, וגם אסור לה להפלות לטובה התאגדות של יהודים רק מפני שהם יהודים – התגובה המתבקשת היא דווקא **להתאגד כיהודים** כדי לשמר את הזהות היהודית שלנו, וכדי ליצור בכל תחום של החיים – בחינוך, בתעסוקה, במגורים ועוד – סביבה שחשוב לה להיות יהודית במוצהר ולהישאר כזו. בכך נעסוק בפרקים האחרונים בחוברת.

ו. המדינה של היום היא לא המדינה של פעם

את הכותרת של פרק זה נמחיש בדרך הטובה ביותר דרך סוגית העבודה העברית. לפניכם ציטוט מתוך הערך 'עבודה עברית' בויקיפדיה, שימו לב לפער בין הנכתב לאורך כל הערך לבין סיומו:

עבודה עברית היא מונח במסכת הרעיונות הציונית שמשמעותו עבודה והתכשרות לעבודה של יהודים בכל ענף ומקצוע; והעדפתם בהעסקה אצל יהודים, על פני פועלים נכרים. השימוש במונח התגבר בתקופת העלייה השנייה, במיוחד אצל חברי מפלגות הפועלים הציוניות, אנשי תנועת העבודה. הם ראו בכיבוש העבודה... על ידי יהודים, תנאי הכרחי להגשמת יעדי הציונות בארץ ישראל...

סיסמת 'כיבוש העבודה' במושבות, התפתחה בקרב בני העלייה השנייה. משמעותה – קריאה להעסקת פועלים יהודים במקום העסקת פועלים ערביים.

'כיבוש העבודה' בא לידי ביטוי בכך שהיהודים מנעו את כניסתם של הערבים למקומות עבודה חדשים שנוצרו במושבות ובמשק היהודי. בכיבוש העבודה ניתן להבחין כיצד עבודת היחיד תורמת לכל היהודים בהגשמת הרעיון הציוני...

המאבק ל'עבודה עברית' היה מאבק לאומי וכן בעיה לאומית, שכן רק עבודה עברית הבטיחה קליטת עליה בארץ ישראל. מאבק זה יצר הזדהות מעמדית עמוקה בקרב הפועלים, שנבעה מהצורך להגן על מעמד הפועלים. בשנת 1995 תוקן חוק שוויון ההזדמנויות בעבודה, ונקבע בו איסור להפלות עובדים ודורשי עבודה מחמת הלאום אליו הם משתייכים. ממועד זה, גיוס עובדים לפי האידאולוגיה של "עבודה עברית" הוא מעשה בלתי חוקי³⁵.

החל משנת תשנ"ה – 1995, לפני פחות מעשרים שנה, נאסרה אפליה על פי דת בחוק שוויון הזדמנויות בעבודה. כל הפרק הקודם בו עסקנו בהתבוללות במקומות העבודה, נולד מתוך החוק הזה, שתוקן לפני פחות מעשרים שנה. החוקים היום אינם משקפים את התנהלות הממסד (או הציונות בכלל) בעבר. גם מי שחשב בעבר כי הממסד שומר על האינטרס היהודי, יאלץ להכיר בעובדה שהחוק היום, כפי שהממסד מפרש ומיישם אותו, אינו נותן לכך ביטוי, ולהיפך – מעודד התבוללות בכל זירה.

ז. גם ההגדרות וההצהרות כבר משתנות

בפרק הראשון הבאנו את ההגדרה של משרד החינוך לזהות היהודית של מדינת ישראל – זהות של טקסים וסמלים, בניגוד לזהות הדמוקרטית המחייבת.

אבל – האם אפילו הזיקה היהודית בטקסים, שהיא בעצמה חסרת משמעות כמעט כאשר אין לה השלכות מעשיות, האם היא מובטחת? או שגם היא בסכנה?

בתאריך ג' אב תשע"א הונחה על שולחן יו"ר הכנסת הצעת חוק, עליה חתמו שלשים ושבעה חברי כנסת מסיעות שונות. הצעת החוק נשאה את השם "הצעת חוק-יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי". מגיש ההצעה היה ח"כ אבי דיכטר ממפלגת קדימה³⁶.

תוכן הצעת החוק הינו הצהרתי בעיקרו. החוק מקבע את המנון המדינה, הדגל וסמלים נוספים; קובע כי זכות ההגדרה הלאומית בתחומי מדינת ישראל נתונה אך ורק לעם היהודי; ומכיר בזכויות מיעוטים שונות. החוק נשען על מגילת העצמאות, ושואב ממנה את עולם המושגים שלו.

בדברי ההסבר לחוק מסבירים המציעים כי אף על פי שההסכמה על היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית היא הסכמה רחבה ומעוגנת במגילת העצמאות ובהחלטות ציוניות הקודמות לה, הרי שעניין זה מעולם לא עוגן בחוקי היסוד של המדינה³⁷. ח"כ שלי יחימוביץ' ממפלגת העבודה, שהתנגדה לחוק, תיארה אותו כך:

"סך הכל, ההצעה ברובה, די קונצנזואלית (זה נאמר לטובה). חצי מהסעיפים מעוגנים באופן כזה או אחר בחקיקה קיימת. וגם מה שלא קיים בחקיקה, מהווה לרוב מוסכמות חברתיות

ותרבותיות שהן קונצנזוס במחנה הציוני: הדגל, הסמל וההמנון, חוק השבות, חוק השמירה על המקומות הקדושים, השפה העברית, לוח השנה העברי, יום העצמאות וימי זיכרון, מגילת העצמאות וכיו"ב"³⁸.

ניתן היה לצפות שחוק כזה, שכמעט איננו משנה את המציאות אלא מעגן אותה, ושעליו חתומים יותר מרבע מחברי הכנסת, יעבור ללא כל קושי. המציאות הראתה שלא כך הם פני הדברים. תחילה אישרה נשיאות הכנסת את החוק, ויו"ר הכנסת אף עמד בפני ביקורת מצד חברי הכנסת הערבים ולא חזר בו, בגיבוי של היועץ המשפטי של הכנסת³⁹. אך במקביל קרא היועץ המשפטי (בצעד שהוגדר כצעד נדיר) לקיים דיון ציבורי ופרלמנטרי נרחב בהצעה, וטען שהיא מפירה את האיזון הרוחבי הקיים היום בין הדמוקרטיה ליהדות במדינה ומציבה את היהדות מעל לדמוקרטיה⁴⁰. משלא נרתע מגיש ההצעה ח"כ דיכטר מן הביקורת, פעלה ח"כ ליבני – ראש סיעתו – בנחרצות, והטילה משמעת סיעתית על ההתנגדות לחוק⁴¹.

לאחרונה הניח ח"כ אלדד מהאיחוד הלאומי הצעת חוק דומה על שולחן הכנסת⁴², אך לאור לקחי העבר נראה כי סיכוייה לעבור אינם גדולים. מאז ומתמיד התקיים פער בין החוקים לבין מגילת העצמאות. היהדות הוזכרה רק במגילת העצמאות, לא בחוקים, ולזו לא היה תוקף חוקי מוגדר (אם כי היא הוגדרה כבעלת מעמד חוקתי בידי בית המשפט, כשנזקק לה). הצעת החוק הזו ביקשה לקבע בחוק יסוד את מה שלכאורה מוסכם על הכל. ובכל זאת, היא לא הצליחה אפילו לעלות להצבעה.

לא ביום אחד משתנות ההצהרות. יהודים רבים מסרו ומוסרים את נפשם למען מדינת ישראל, בהאמינם שהיא אכן מדינת הלאום של העם היהודי. שינוי בהצהרה הזו בגלוי

נכשל אפילו הניסיון לקבע בחוק יסוד את מה שלכאורה מוסכם על הכל

על ידי הממסד עלול לשמוט את הקרקע מתחת רגליו. על כן השינוי נעשה בצעדים קטנים, לא מורגשים. רק כאשר משהו מחליט לנסות להעלות או לקבע את המחויבות לזהות היהודית, מתברר שמתחת לפני השטח גם הסמלים והטקסים אינם חסינים.

בתחילת חודש אדר תשע"ב התחוללה סערה ציבורית סביב שופט בית המשפט העליון סלים ג'ובראן אשר סירב לשיר את ההמנון הלאומי – התקווה, בטקס הפרידה מנשיאת בית המשפט העליון דורית בייניש⁴³.

התגובות על המעשה שיקפו בעיקר הבנה ואף הצדקה שלו. כך טען השר יעלון כי דרישה מערבי לשיר את ההמנון היא חרחור ריב ומדון, וכך הצדיק את עמדתו גם עמיתו לבית המשפט העליון (הנציג הדתי בבית זה) אליקים רובינשטיין⁴⁴. בהמשך הודיע גם ראש הממשלה בנימין נתניהו שהוא "מבין לליבו" של השופט⁴⁵. רק כמה חברי כנסת מסיעות הימין הזדעזעו⁴⁶.

כמובן, אין בכוונתנו לומר שאכן שירת "נפש יהודי הומיה" על ידי ערבי היא בעלת ערך כלשהו. אך כאשר רוב חברי הכנסת היהודים, המוגדרים כיונים, חושבים כי ראוי למנות ערבי לבית המשפט העליון, וכי אין זה מחייב אותו בשירת ההמנון – פירושו של דבר שהסמלים היהודיים הופכים להיות פחות ופחות יציבים.

כך, לאט לאט, שוחק הממסד גם את הסמלים והטקסים שהיו הבסיס למחשבה כי יש כאן מדינה יהודית. המחויבות לסמלים היהודיים כבר איננה מובנת מאליה, והיא תלויה בהשתייכות האתנית של מי שממלא אותה שעה את התפקיד הרלוונטי. שוב מתברר כי התפיסה של הממסד את הזיקה ליהדות היא חסרת שיניים, ונתונה לחסדי הפקידים – שכבר היום הם יהודים רק בחלקם.

חשוב לציין: העובדה שחוק דוגמת החוק לקביעת מעמדה של ישראל כמדינת הלאום היהודי יורד מסדר היום ללא שהציבור שם לב, היא ודאי גרועה מאד. אבל, האם טוב

התפיסה של הממסד את הזיקה ליהדות חסרת שיניים

שהמדינה תחוקק חוקים מעין אלו או לא? האם חוק מעין זה יחזק את הזהות היהודית בקרב היהודים או דווקא יחליש אותה? הרי חוק כזה רק מסמא את עיני הציבור מלראות את המצב לאשורו, וממשיך את המשחק המסוכן בו ההתבוללות נכפית על הציבור בכל סוגיה, במסווה של שוויון, ובמסווה של מדינה יהודית. השאלה הזו נותרת כאן פתוחה.

ח. מדינת ישראל:

רק ליהודי דתי הזכות לחיות בחברה יהודית

נערה יהודיה שגדלה באחד הישובים בשומרון נישאה לערבי תושב הכפר השכן, ועברה להתגורר בביתו. משגדלו מעט ילדיה, הגדלים בחינוך ערבי בכפר, ביקשה לרשום אותם דווקא לגן היהודי בישוב בו גדלה, ושבו מתגוררים עדין הוריה. בקשתה הושבה בשלילה, וזאת מפני שהגן באותו ישוב הינו גן דתי – וילדיה אינם דתיים. לולא היה הגן דתי, לא היתה הדחיה מתקבלת⁴⁷.

במושבה מגדל שבגליל עברו להתגורר עשרות משפחות ערביות. שם לא מדובר בחינוך דתי אלא בחינוך ממלכתי, על כן ילדיהן לומדים באותם גנים ומוסדות חינוך ממלכתיים עם ילדי היהודים תושבי המקום. בפרוס חג החנוכה, סיפר שליח חב"ד במקום לכתב "הקול היהודי", נרשמו שבעה עשר ילדים מוסלמים למסיבת החנוכה שביקש לארגן לילדי הגן. הצוות החינוכי בא במבוכה: כיצד ילמדו על חנוכה לילדים מוסלמים?⁴⁸

ההבדל בין הישוב הדתי בשומרון לבין מגדל הוא שבישוב הדתי ההגדרה לפיה מקבלים את הילדים לכן היא **דתיות**, ואילו במגדל היא **דת**, או **לאום**. בחוקי המדינה היום אסורה האפליה על פי דת או לאום, ואילו זכות האפליה, או ההגדרה העצמית, על פי מידת הדתיות מותרת. לבית ספר אסור להגדיר עצמו יהודי, ולסרב לקבל מי שאינם יהודים, אך מותר לו להגדיר את עצמו כדתי ולסרב לקבל חילונים (או גם דתיים בני דת אחרת...).

כך הגדיר זאת השופט אהרן ברק באותו פסק דין שכבר ציטטנו כאן מספר פעמים, בנושא הקצאת קרקעות ייחודית ליהודים:

אין כל מאפיינים המייחדים את היהודים המבקשים לבנות ביתם ביישוב הקהילתי באמצעות האגודה השיתופית קציר, המצדיקים הקצאת קרקע המדינה להתיישבות יהודית בלבד. היישוב הקהילתי קציר פתוח לכל יהודי באשר הוא... ממילא, תושבי היישוב אינם מהווים "קבוצה ייחודית". נהפוך הוא: כל יהודי בישראל, כחלק מרוב התושבים, שנפשו חפצה בחיים קהילתיים כפריים, כשיר לכאורה להתקבל לאגודה השיתופית קציר. האגודה פונה אפוא אל רוב רובו של הציבור בישראל. הגורם המאפיין את קבוצת התושבים ביישוב אינו בייחוד זה או אחר של הקבוצה או של בני הקבוצה, אלא אך הקריטריון של הלאום, אשר משמש, הוא עצמו, בנסיבות העניין שלפנינו, קריטריון מפלה.⁴⁹

לפי בג"ץ, אסור ליהודים להתאגד יחד כיהודים. מותר להתאגד יחד כדתיים, כך שגם יהודים שאינם שומרי תורה וגם גויים יהיו מחוץ להתאגדות, ובאותו מעמד. אך לאגד את היהודים, להבדיל בין יהודי לגוי, זה אסור.

לדעת בית המשפט, הזהות היהודית לבדה – זו שעבורה מוכנים יהודים רבים גם אם אינם שומרי תורה ומצוות למסור את נפשם בפועל למען מדינת ישראל – איננה הופכת אותם לקבוצה ייחודית לעומת הגויים אשר בארץ. באותה צורה נוהג גם משרד החינוך – כפי שכבר הזכרנו בפרק נפרד על החינוך בישראל.

אם יהודים אינם קבוצה ייחודית על פי החוק, המסקנה המתבקשת והמידית היא שעל כל יהודי החפץ להישאר בחברה יהודית להגדיר את עצמו כשייך לקהל הדתי. כך בחינוך בבתי הספר, כך בישובים, וגם בתעסוקה זהו פתרון חוקי ככל הנראה. כך דוחק הממסד את היהודים להחליט: או שתשתייכו לקהל הדתי ותישארו בקבוצה יהודית, או שתגדירו עצמכם יהודים חילוניים – ואז לא תהיו 'קבוצה ייחודית', ולכן נדרוש מכם להתערב בקרב כל הגויים אשר בארץ.

יהודים אינם קבוצה ייחודית
על פי החוק

ט. על המושג זהות יהודית, ועל איך שהוא מתפרש בארץ ובחו"ל

התחלנו את דברינו בכך שאנו, כתנועה, מבקשים לחזק את הזהות היהודית, ומרגישים שיש גם צורך להיאבק על כך. במבט ראשון העניין נראה תמוה או שולי יחסית. מדוע צריך להיאבק? הלא זהות יהודית היא מושג מוסכם על הכל, גם בית המשפט מדגיש שוב ושוב את מחויבותה של ישראל להיותה מדינה יהודית. המחלוקת היא רק על הפרשנות, ואם כן – בואו נדבר על הפרשנות עצמה. מה יש להיאבק על עצם הזהות היהודית, המשותפת לכל היהודים בעולם?

כדי להבין מדוע יש צורך במאבק מחד, ומדוע הצורך הזה נראה מיותר במבט ראשון מאידך, נסתכל רגע על ההבדל בין תפיסת המושג 'זהות

יהודית' בארץ, לבין התפיסה לגבי אותו מושג - 'זהות יהודית' - כשמדברים על יהדות חו"ל.

בארץ המושג **זהות יהודית** נתפס כמושג מחליף, ואף מתנגד, למושג **דתיות**. דתיות היא המחויבות לדת, ואילו זהות יהודית היא משהו כללי יותר ופחות מוגדר. לכן היא מזוהה הרבה פעמים עם סוכה בסוכות, סופגניות בחנוכה ואזני המן בפורים. כלומר, הזהות היהודית נתפסת בארץ כסוג של פולקלור או תרבות, משהו נחמד ולא מחייב.

בחו"ל לעומת זאת זהות יהודית נקשרת כמעט תמיד לשאלת ה**התבוללות**. שאלת הזהות היהודית לא קשורה לשאלה 'איזה יהודי תהיה', אלא לשאלה 'האם בכלל תהיה יהודי?' - את/ה, בן או בת זוגך וצאצאיכם.

בחו"ל ברור לכל ששאלת הזהות היהודית היא קיומית לעם ישראל, המאבד עשרות אחוזים מבניו בהתבוללות. בארץ לעומת זאת נדמה ששאלת הזהות היהודית איננה מוטלת בספק, וכל מה שנותר הוא לדון על הפרטים. את הרושם הזה מנסה הממסד לקבע, כיוון שהוא משרת את מטרותיו. הממסד נשען על מסירותם של היהודים למה שהם תופסים כמדינת היהודים. לכן הוא חייב לשמר את התפיסה הזו, גם אם בפועל אינו מוכן להיות מחויב אליה.

חשוב לשים לב שיש כאן הבדל מהותי בין היהודי הפרטי לבין הממסד.

היהודי הפרטי מחשיב מאד את הזהות היהודית שלו, הוא מוכן לעשות

הרבה עבורה, כולל גם למסור את נפשו בפועל בשירות הצבאי. הזהות היהודית
 עבורו, גם אם היא לא מוגדרת ומשתנה, **בארץ כסוג של פולקלור**
 היא מאד מחייבת.

הממסד לעומת זאת מתהדר בזהות היהודית של המדינה, בשמה הוא תובע נאמנות ומסירות, אך איננו מוכן להיות מחויב לה בשום צורה - ראה בפרק הראשון. בכל מקרה נתון הוא יעדיף להיות מחויב לערכי הדמוקרטיה על

פני המחויבות לערכי היהדות, ולהשאיר את היהדות לזיקה כללית, הבאה לידי ביטוי בסמלים בלבד.

י. הזהות היהודית נדחקת בצורה עקבית

תיארנו כאן לאורך הפרקים השונים תהליך עקבי. מחד, הממסד מצהיר אמונים למדינה יהודית – כך בטקסים ובסמלים, וכך גם בדיבורים (אך לא במעשים), למשל בפסיקות בתי המשפט. מאידך, בכל מקום בו הזהות היהודית מבקשת להתממש, אוסר זאת הממסד: כך בהקצאת קרקעות ליהודים, כך בחינוך, בתעסוקה ועוד. יתירה מזו, כפי שראינו, גם בטקסים ובסמלים היהודיים – שהם כשלעצמם כמעט חסרי משמעות גם כן – חל כרסום, המתבטא בין השאר בחוסר רצון לאכוף על ערבי נושא משרה בכירה את הסמלים הללו, ובחוסר יכולת להעביר בכנסת חוק שיקבע אותם.

התוצאה של הדחיקה המתמדת הזו של הזהות היהודית, כאשר בכל נקודה בה היא רוצה לבוא לידי מימוש היא גאלצת להיעלם בגלל עקרונות השוויון כפי שבית המשפט מפרש אותם, היא שבפועל הזהות היהודית בארץ נמצאת בסכנה.

כפי שהזכרנו בפרק הקודם, אין זה מקרה. זו שיטת העבודה. "באופן כללי" מחויב הממסד להצהרה שהמדינה יהודית, אך "באופן פרטי", כלומר – בכל מקרה לגופו, הוא מנהל את המדינה כדמוקרטיה ולא כיהודית.

כך נדמה למי שחי בארץ, או למי שמסתכל על המציאות בארץ, ש'זהות יהודית' היא משהו לא מוגדר, לא ברור. כך מנסה הממסד לומר לנו כל הזמן. ולכן נוצר מצג־שווא לפיו הזהות היהודית איננה נתונה במחלוקת, ורק היישום שלה שנוי במחלוקת. כי זהות יהודית, לשיטת הממסד, לא אומרת שום דבר מעבר לטקסים.

זהות יהודית לשיטת
הממסד לא אומרת
דבר מעבר לטקסים

אבל מי שאיננו מתפתה להצהרות ובודק את הפרטים, מגלה את מה שתיארנו כאן. הזהות היהודית הולכת ונשחקת, הולכת ונעלמת, והיא נמצאת בסכנה גם בישראל, ולא רק בתפוצות.

לא רק הזהות היהודית המחייבת נמצאת בסכנה. גם הזהות היהודית הטקסית, זו שהמסד מנסה לטפח כתחליף לזהות יהודית של ממש, גם היא לא צפויה להחזיק מעמד כאן.

לא נאריך כאן בתיאור המציאות, אך כל מי שמצוי במציאות בארץ יודע שכמות הזרים בארץ נמצאת בעליה מתמדת⁵⁰. לא מדובר רק בערבים, אלא גם במסתננים האפריקאים, בעובדים הזרים ובמהגרים הגויים שהגיעו מתוקף חוק השבות, בעיקר מברית המועצות לשעבר.

אם בן מיעוטים זוכה לפטור מטקסים יהודיים, ואם מתרבים בני המיעוטים בהנהגת המדינה – מתוקף ההעדפה המתקנת ועקרונות השוויון, ואם מתרבים הגויים בכלל בארץ, ומתרבה גם ההתבוללות שהמלחמה בה אסורה על פי חוק – לא ירחק היום בו הרוב היהודי במדינת ישראל לא יהיה עוד יציב, וממילא גם העמדת הפנים הנתלית במאפיינים התרבותיים והטקסיים היהודיים תיעלם מן המפה.

כך שמי שיבחר היום שלא להיאבק על זהותו היהודית, ולהשאיר אותה בלתי ברורה ומתכרסמת בחשאי, צפוי למצוא את עצמו במדינה שאיש לא יוכל להגדיר כמדינה יהודית.

יא. הציבור הדתי –

מה קורה היום, ומה התוצאות הצפויות

כפי שתיארנו, הציבור הדתי הוא הציבור המוגן ביותר מפני פגעי השוויון. הממסד מכיר בו כ"קבוצה ייחודית", ולכן הוא זכאי לקיים לימודים נפרדים, ישובים נפרדים ועוד. המקומות בהם הוא מרגיש כבר היום את נחת זרועה של ההתבוללות הם השירות הלאומי (בציבור הדתי לאומי) ומקומות

העבודה (בכל המגזרים). שם מגיעה ההתבוללות כבר אל תוך הציבור הדתי והחרדי לסוגיו⁵¹.

נוסף על כך, הציבור הדתי קצת פחות פגיע מהציבור החילוני. כפי שהזכרנו, הזהות היהודית החילונית היא אוורירית במקצת, ובעיקר – בעלת גבולות לא ברורים. לכן קשה לה יותר להתמודד עם כרוסום ועם דחיקה איטית.

לעומת זאת, ההלכה יותר מחייבת, ולכן יש לציבור הדתי הגנה נוספת, חוץ מזו שמאפשר לו היום החוק, בדמות המחויבות המוגדרת יותר ליהדות. יש להעיר שההגנה הזו גם היא נפגעת, בגלל חדירת הערכים החילוניים לתוך היהדות,

הציבור הדתי ברובו מעדיף להתעלם מבעיית ההתבוללות

ומכוחם גם פריצת הגבולות בתוך המגזר הדתי (בציבור הדתי לאומי – על ידי הרבנים הקרובים לרפורמה, ובציבור החרדי – ללא רבנים, על ידי החרדים המודרניים).

התוצאה של ההגנה הכפולה הזו היא שהציבור הדתי ברובו מעדיף להתעלם מבעיית ההתבוללות, המכה כאמור יותר בציבור החילוני מאשר בו, והוא מעדיף להמשיך ולהאמין להצהרות הריקות מתוכן של הממסד, ובעיקר – מעדיף להמשיך ולחיות את חייו שטרם הופרעו במידה מספקת עד כדי להכריח אותו לשנות את התנהלותו.

אלא שהיעדרו של הציבור הדתי מן הזירה הלאומית פירושה שלזהות היהודית אין מגן בכלל. כפי שאמרנו, הזהות היהודית החילונית איננה ברורה, ולכן אין בציבור החילוני מי שיודע לעצור את הסחף בזהות היהודית ולהציב גבולות ברורים. כיוון שכך, ממשיך התהליך של הפיכת המדינה לדמוקרטיה בפועל ולא יהודית, אותו תהליך שתיארנו כאן בהרחבה בפרקים הקודמים.

סופו של התהליך הזה, הוא בהפיכת המדינה מיהודית־בהצהרה ללא־יהודית כלל, מאחר שלא יהיה בה כבר רוב יהודי יציב.

אם הציבור הדתי והחרדי יתעורר רק אז, הוא ימצא את עצמו באותו מצב כמו הקהילה היהודית בניו יורק למשל – קיבוץ יהודי גדול בתוך מדינה לא יהודית. אלא שמצבנו יהיה הרבה יותר גרוע.

כפי שהזכרנו באחד הפרקים הקודמים, וכפי שידוע לכל, מצב ההתבוללות בארץ נכון להיום טוב עשרות מונים ממצב ההתבוללות בחו"ל. החיים במדינה בעלת תרבות וזיקה יהודית פירושה יכולת טובה בהרבה לשמור על הזהות היהודית, מאשר בארץ זרה. יותר מזה, גם היהדות בחו"ל נשענת היום לא מעט על העובדה שיש בארץ קיבוץ יהודי בעל זהות לאומית ולא רק פרטית.

אבדן הקיבוץ הזה ישאיר את הציבור הדתי במציאות הגלותית המוכרת לנו מחו"ל, ללא התמיכה של הקיבוץ היהודי הלאומי שלה זוכים היהודים בעולם היום. המציאות הזו עלולה להיות קשה הרבה יותר מבחינת ההתבוללות, והזהות היהודית בכלל.

לעניין זה, יש הבדל מסוים בין הציבור הדתי לאומי לציבור החרדי, אך שניהם בסופו של דבר נמצאים באותה הבעיה.

הציבור הדתי לאומי נותן היום לגיטימציה וכח לממסד, מתוך שהוא מאמין שהוא אכן מייצג את מדינת היהודים. באופן טבעי הוא ממשיך להאמין בכך, וימשיך להאמין כל עוד יוכל – אלא אם יחליט להתעורר ולפעול. אם לא יתעורר בזמן, ימצא את עצמו כאמור במדינה לא יהודית בעליל, ובגלות

מוחלטת. המשבר אליו הוא צפוי להיקלע בעקבות זאת הוא משבר נורא, יותר מהמשבר שנגרם בעקבות הגירוש מגוש קטיף וצפון השומרון.

הציבור הדתי לאומי והחרדי בסופו של דבר נמצאים באותה בעיה

הציבור החרדי לעומת זאת איננו נותן כל לגיטימציה לממסד, אך בפועל הוא נשען עליו

מאד, ולא רק מבחינת תקציבים ומבחינת החיים בתוך תרבות בעלת זיקה יהודית. למרות שהציבור הזה איננו מעוניין במדינה, ואיננו מאמין בה, ודאי

שהוא מעוניין הרבה פחות בתחליף שלה – מדינה של שונאי ישראל. ובכל זאת הוא איננו מכין כל אלטרנטיבה, וסומך בפועל לחלוטין על הממסד הקיים שימשיך לתת לו את המעטפת שהוא זקוק לה. לכן גם הציבור הזה צפוי להיקלע למשבר חריף אם וכאשר יגלה שהמעטפת הזו אינה קיימת עוד, ושהוא חי במדינה ללא זיקה יהודית כלל.

יב. למודעות הציבורית יש כח

סיפרנו באחד הפרקים הקודמים, בפרק העוסק בהתבוללות בחינוך, את סיפור המאבק על שילובם של ילדי המסתננים בבתי הספר בעיר אילת.

כפי שסיפרנו שם, מאבקם של ההורים באילת, שלווה בידי פעילים מקומיים של מטה אילת יהודית, גרם לכך שילדי המסתננים לא שולבו בבתי הספר עד לרגע זה. לא ברור עדיין מה תהיה התוצאה הסופית, אבל ברור שהמאבק השפיע.

נוסיף כאן עוד סיפור:

בחדשים שקדמו לכתיבת שורות אלו, החלה תופעה של שוד רכבים בכבישי השומרון. השיטה פשוטה: מזהים נהגת, ולפעמים גם נהג, הנוסעים לבדם ברכב; גורמים להם לעצור בצד הכביש, בסמוך או בתוך לאחד הכפרים הנמצאים על הדרך; מוציאים את הנהגת או הנהג מהרכב ומסתלקים. בתחילה היו השודדים פועלים בלילות, ומשראו שהמשטרה איננה מטפלת בנושא החלו לפעול גם ביום⁵².

כשזיהו תושבי האזור שמדובר בתופעה לא מטופלת, החלו להרים קול זעקה. תחילה באתר הקול היהודי, שהפנה אצבע מאשימה כלפי המשטרה שאיננה מטפלת בתופעה⁵³ (אולי לא למותר לציין כי במקביל אירע מקרה בודד של תג מחיר בו נפגע רכב ערבי באחת מזירות השוד. למחרת כבר נעצר חשוד

במעשה, וכן רכב שנחשד שבו השתמשו לצורך כך. השוודים הערבים לא נעצרו, וכתוצאה מכך גם באתר ערוץ שבע⁵⁴. המשטרה הגיבה לזעקה הציבורית והחלה לטפל בתופעה, באמצעות הנחת פיתיון (שוטרת סמויה שנהגה לבדה ברכב), מארב ולכידת חוליית שוודים⁵⁵.

במקרה הזה טיפלה המשטרה לפחות חלקית תוך חודשים בודדים, בגלל המחאה הציבורית. בכביש 6 לעומת זאת, שהוא מקום מרכזי יותר בארץ מאשר השומרון, התנהלה תופעה כזו (של הורדת רכבים מהכביש בידי שוודים ערבים) זמן רב ללא טיפול (קרוב לשנתיים מהתלונות עד הגשת כתב אישום בודד), כיוון שלא קמה מחאה ציבורית. לפי טענות תושבי האזור, המשטרה פעלה להשתיק את הפרשיה – מה שמצטרף לטענה שמחאה ציבורית היא משמעותית⁵⁶.

השלב הראשון בכל שינוי מציאות הוא ההעלאה למודעות. במקרה של סוגיית הזהות היהודית הדבר חשוב עוד יותר, שכן היכולת של הממסד לשחוק את הזהות היהודית תלויה לחלוטין דווקא ביצירת "שקט תעשייתי", בכך שהציבור לא ישים לב שבעצם משנים את המדינה ומוותרים על מה שעוד היה יהודי בה. לכן, כפי שהזכרנו, הכל נעשה במסווה של שוויון.

מה שחשוב להבין הוא שההעלאה למודעות פועלת גם את שינוי המציאות בשטח. במקרים שסיפרנו עליהם כאן נעשו פעולות מחאה ציבוריות, אך לא מהפכות. מדובר בפעולות די בסיסיות: איום של הורי בית ספר מסוים בהשבתתו, מחאה ציבורית בכלי התקשורת. ובכל זאת, מרגע שהנושא עלה למודעות, נאלץ הממסד לטפל בו באופן אחר. כי דחיקת רגלי היהודים נעשית רק כאשר הם לא שמים לב. אם הם שמים לב, אז הממסד משלם על כך מחיר יקר, וממילא – מעדיף לנהוג אחרת.

כל עוד שהציבור ממשיך לשדר "עסקים כרגיל", יכול הממסד להמשיך ולפגוע בצביון היהודי ללא חשש. הרי הציבור מגבה אותו. אבל כאשר הציבור מתחיל לדרוש לחיות כציבור יהודי על כל המשתמע מכך, לא יוכל הממסד להמשיך את הפגיעה בו. לבית המשפט, כמו גם לממסד כולו, אין מנדט מהעם לכך.

גם בזירה הכללית, כבר היום אנו רואים שמעמדו של בית המשפט העליון התערער, ושהכנסת עושה מאמצים להשפיע על הנעשה בו⁵⁷. כיוון שבית המשפט הפריז ומיהר בדחיקת רגלי הזהות היהודית, החל הציבור להרגיש בכך ולהתנגד – וההתנגדות הציבורית נושאת פרי, במקרה הזה באמצעות חברי הכנסת.

ההתנגדות הציבורית נושאת פרי

אמנם, כל מה שנעשה עד היום אין בו די, ולא יוכל להיות בו די. כל עוד מקבלים את העיקרון ששוויון הוא הבסיס, ומדינה יהודית היא הזיקה הכללית הלא מתבטאת בפועל; כל עוד לא מוכנים להכיר בצורך של העם היהודי שאכן תהיה לו **מדינה יהודית** שהיא כזו לא רק במקרה; בצורך של העם היהודי לקיים חיים בסביבה יהודית – בחינוך, במגורים ובתעסוקה; כל עוד כל אלו לא מקבלים ביטוי בחוקים – לא תוכל המדינה להיות מדינת העם היהודי, לא רק במובנה השלם אלא אפילו במובן החלקי שיוחס לה עד היום בידי רבים.

אבל גם בתוך המציאות החלקית, בכל נושא שהציבור היהודי מתעורר לזעוק בו, יש תוצאה משמעותית בשטח. ועל כן העלאת המודעות מלבד מה שהיא חלק חשוב בפתרון הכולל לבעיה, היא בעצמה כבר פועלת הרבה מאד, ובאופן מידי.

י.ג. המסקנה – להתאגד!

עד עכשיו הצגנו את בעיית השמירה על הזהות היהודית בארץ. הצגנו את המדיניות של הממסד, המכרסם בסממני הזהות היהודית והופך אותה

להצהרה ריקה מתוכן. הצגנו חלק מהתחומים בהם פועל הממסד בכיוון הזה. ראינו גם שכאשר הציבור שם לב לתהליך ומתנגד, יש לכך השפעה. המסקנה העולה מן הדברים היא שהדרך לפתרון, שהיא גם יעילה בעצמה באופן מיידי, היא להתאגד ביחד, כיהודים, סביב הנושא של זהות יהודית. להתאגד כדי לפעול למען זהות יהודית, כדי ליצור ביחד סביבה יהודית בתחומים שונים של החיים, וכדי לפעול למען הזהות היהודית בעם ישראל בכלל.

כפי שכבר הזכרנו, הזהות היהודית נשענת היום על קיומו של קיבוץ יהודי גדול בארץ ישראל, הרואה את עצמו כבעל זהות יהודית לאומית ולא רק פרטית.

הממסד המחזיק היום את השלטון במדינה שבה הקיבוץ היהודי הזה חי, מנסה כאמור לשנות את האופי של הזהות הזו. על ההשלכות של השינוי הזה כבר דיברנו, אם כי בקצרה בלבד, בפרקים הקודמים.

כדי למנוע את ההשלכות האלו, על יהודים רבים ככל האפשר להתאגד יחד סביב הזהות היהודית שלהם, וסביב המטרה להגן על הזהות היהודית של כל היהודים בעולם. ההצטרפות להתאגדות כזו מבטאת את המחויבות של היהודים לזהות היהודית – לא רק כזיקה כללית ולא מתממשת אלא **כהגדרה עצמית מחייבת**.

לכן, כל יהודי, מהארץ ומהעולם, המצטרף להתאגדות כזו, מחזק את הזהות היהודית: הן במניעת המשך הכרסום המתמיד בה, והן בחיזוקה והפיכתה לזהות לאומית מלאה ולא תלויה.

מטבע הדברים, מי שאמור להוביל התאגדות כזו הם יראי ה', שהמחויבות שלהם לתורה גורמת לזהות היהודית שלהם להיות יציבה. ככל שהזיקה **לתורה** ולהלכה חזקה ובהירה יותר, כך הזהות היהודית יציבה יותר, מפני שהתורה היא הנותנת את התוכן ואת המשמעות לזיקה היהודית, שבלעדיה היא ריקה מתוכן – כמו שאכן מתייחס אליה היום הממסד.

השאיפה של התאגדות כזו, מטבע הדברים, היא להגיע למצב בו יהיה בארץ ישראל שלטון יהודי, המחויב לזהות היהודית שלו ללא סייגים. זו השאיפה בסופו של דבר. אבל התאגדות כזו מהווה חיזוק הכרחי לזהות היהודית כבר מרגע הקמתה, וכל יהודי המצטרף אליה מהווה חיזוק לזהות הזו באופן מיידי.

כמו כן, להתאגדות הזו יש כר פעולה נרחב, בכל מקום בו יש יהודים. כר הפעולה הזה מתבטא גם בפעילות למען צירופם להתאגדות, כדי שיעמידו את הזהות היהודית שלהם בסדר עדיפות גבוה; וגם בפעילות למען שימור האופי היהודי של תחומי חייהם השונים, כפי שהזכרנו.

התאגדות כזו היא בעצם **תנועה**. תנועה של יהודים שהזהות היהודית חשובה להם, ושרוצים לפעול למען קידומה.

לתנועה הזו יש שם: **תנועת דרך חיים**. אתם מוזמנים להצטרף.

סיום

”וגם נצח ישראל לא ישקר”

שורות אלו נכתבות בליל תענית אסתר, בין שבת זכור לפורים. בהפטרת שבת זכור קראנו את סיפורו של שאול המלך, שה' קרע את ממלכתו מעליו בגלל שלא מחה את זכרו של עמלק, ממנו – בגלגוליו השונים – אנו סובלים עד היום.

לקראת פרידתו של שמואל הנביא משאול, אומר שמואל לשאול את הפסוק שבכותרת – ”וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם”⁵⁸.

אין כאן המקום לדון בהקבלות בין מלכות שאול למדינת ישראל, ובין מלכות דוד לבנו, משיח צדקנו, שיבוא במהרה; ולא בדרך שבה קיבץ דוד את נאמניו עד שזכה להיות מלך ישראל – ראו על אלו בספר ”קומי אורי”⁵⁹.

אבל כאשר אל מול פנינו עומד ממסד המבולל את היהודים, ממסד שעתידי אי"ה להיות מוחלף בידי יראי ה', בידי מי שזהותו היהודית יקרה לו והוא נאמן לתורת ישראל – חשוב לזכור כי עם ישראל היה קיים לפני צורת שלטון כזו או אחרת וימשיך להתקיים גם אחריה. חשוב לזכור כי אנו פועלים מכוחו של עם ישראל לדורותיו, מכוחה של הנאמנות של עם ישראל ליהדותו שעליה מסר את נפשו ועליה שמר מכל משמר בכל שנות הגלות. אין לנו ספק, שעם ישראל יצלח גם את האתגר העומד בפניו היום, גם אם הדרך במלואה איננה ברורה לנו, ורק הצעדים הראשונים כבר ברורים. הדרך הזו נשענת על האמונה בקשר הנצחי בין הקדוש־ברוך־הוא לעם־ישראל ולתורת־ישראל – החוט המשולש שלא במהרה ינתק, שלשת הקשרים המתקשרים זה בזה (כמאמר הזוהר הקדוש)⁶⁰.

מתוך האמונה והביטחון האלו, נזכה בע"ה ללכת בדרך העולה בית א-ל, עד לקיומו של שלטון יהודי על פי התורה בארץ ישראל, ועד לביאת גואל צדק, במהרה בימינו אמן.

תם ולא נשלם. ההמשך – בדינו!

דרך חיים תקנון התנועה

תנועת דרך חיים קמה כדי להוביל את עם ישראל להנהגת חייו הציבוריים והפרטיים על פי התורה.

התנועה הינה תנועה נשיאותית-ציבורית. ההחלטות בתנועה מתקבלות ברוב דעות של החברים, וכפופות לווטו של נשיא התנועה.

נשיא התנועה הוא הפוסק העליון בכל נושא בתנועה, ולו זכות וטו על כל החלטה שתתקבל במוסדות התנועה, כולל אישור או הרחקה של חברים. נשיא התנועה יכול אם ירצה למנות מועצת רבנים עליונה, שתכלול אותו ורבנים נוספים, ולהאציל לה חלק מסמכויותיו או כולן.

חבר בתנועה יכול להיות כל יהודי, איש או אשה, המזדהה עם מטרת התנועה, המקבל את מרותם של מוסדות התנועה בכלל ושל נשיא התנועה בפרט בכל העניינים הקשורים אליה, ועבר את הליך ההצטרפות לתנועה כפי שנקבע על ידה.

חברי התנועה יבחרו מוסדות מנהלים לתנועה, שיהיו אחראיים בפני הנשיא ובפני החברים על תפקודה של התנועה.

ועדת ההקמה: נשיא התנועה ימנה ועדה שתפקידה יהיה לנהל ולקדם את התנועה ככל שיידרש; לצרף לתנועה חברים נוספים; להקים את הוועידה הארצית הראשונה ולהביא לאישורה הצעה למבנה מפורט של מוסדות התנועה, סניפיה ותקנון מפורט. תוקף מינוי ועדת ההקמה יהיה לחמש שנים, עם אפשרות להארכת תוקף המינוי לחמש שנים נוספות, לפי שיקול דעת נשיא התנועה. ועדת ההקמה באה במקום המוסדות הנבחרים על ידי החברים, עד להבשלת התנאים למעבר לקבלת החלטות על פי רוב דעות.

מאמרים נוספים אפשר למצוא באתר התנועה

www.derech-chaim.org

ניתן להצטרף לתנועה

דרך אתר האינטרנט

או בדוא"ל: t.derechhaim@gmail.com

עם כותב החוברת ניתן ליצור קשר בדוא"ל: shuki34@gmail.com

מקורות

גירסה מקוונת של החוברת, בה כל הקישורים שבהערות פעילים,
זמינה להורדה באתר התנועה

- א. דברים יז טו.
- ב. שם.
- ג. הלכות מלכים, פרק א' הלכה ד'.
4. בין השאר בספרי מלכות ישראל (ג"כ), תיקון המדינה, קומי אורי, רוחו של משיח, מלך ביפיו, וממנה יוושע ועוד.
5. הציטוט מתוך דו"ח קרמניצר – להיות אזרחים, סעיף 5.1: יסודותיה של מדינת ישראל.
6. ראה: המטה לחינוך אזרחי, בתוך אתר משרד החינוך.
7. עד כאן על פי ויקיפדיה בערך בג"ץ קעדאן
8. בג"ץ 6698/95 עאדל קעדאן נ' מנהל מקרקעי ישראל, מתוך פסק הדין שכתב הנשיא א' ברק. הטענות מובאות בסעיפים 9-11 בפסק הדין.
9. שם, בסעיף 24 לפסק הדין.
10. ראה באתר המכון לאסטרטגיה ציונית, סקירה בנושא קרקעות קק"ל.
11. הודעת דוברת ממ"י: המינהל יאשר חוזים על קרקעות קק"ל ללא יהודים (תאריך פרסום: 14/1/2008).
12. לכל האמור בפסקה ראה: הקול היהודי, ל' כסלו תשע"א: עשרות רבנים: אין להשכיר ולמכור בתים לנכרים.
13. הקול היהודי, כ"ה חשוון תשע"ב: חקירה פלילית נגד הרב שמואל אליהו בחשד להסתה.
14. סקירה על השכונה ראה: הקול היהודי, כ"ב בטבת תש"ע: גיבורי פסגת זאב.
15. הקול היהודי, י' בטבת תשע"א: בת ים – הפגנה ומודעות, "לא יתחילו עם אחותי!".
16. הקול היהודי, א' באדר ב' תשע"א: אשקלון: "כל יום שעובר – עוד יהודיה הולכת".
17. הקול היהודי, יג שבט תשע"א: קצין מודיעין איים על פעיל בבת ים – "חוקי לא חוקי, נרחיק אותך מהעיר!".
18. הקול היהודי, ח' שבט תשע"ב: 2295 "עולים חדשים" מאפריקה הגיעו החודש לישראל.

19. עת"מ 29883-07-11
20. הקול היהודי, ב' שבט תשע"ב: ועד ההורים באילת: "ישלבו ילדי מסתננים בבתי"ס? נשבית אותם"
21. הקול היהודי, כ"ה אב תשע"א: מאות בני נוער חתמו על עצומה – "די להתבוללות בבתי הספר".
22. ראה סקירה באתר פליטים – "ילדי המסתננים לא ישולבו במערכת החינוך המקומית באילת".
23. הקול היהודי, א' טבת תשע"א: "המשפחות הערביות רצו להגיע למסיבת חנוכה".
24. ויקיפדיה בערך החוק לשוויון הזדמנויות בעבודה.
25. ויקיפדיה בערך עבודה עברית.
26. נוסח החוק עם התיקונים – ראה גם באתר משרד התמ"ת – חקיקה.
27. ראה: אתר נציבות שוויון הזדמנויות בעבודה.
28. לרשימת התבחינים המלאה ראה: נוסח חוק שוויון הזדמנויות בעבודה, סעיף 2.
29. חוק שירות המדינה (מינויים) סעיף 15 א.
30. חוק שוויון הזדמנויות בעבודה סעיף 21 – אי תחולה.
31. הקול היהודי, א' שבט תשע"ב: "ערבי שיעבוד איתנו יכול לדקור מישהו, אבל יש ברירה?!"
32. הקול היהודי, ט' אלול תשע"א: יוזמה חדשה בירושלים: הפיכת סופר ל"עבודה עברית". השלמה משיחה עם פעילי מוקד עבודה עברית.
33. הקול היהודי, ה' אלול תשע"א: פעיל ארגון להב"ה: הבנות פוגשות את הערבים בשירות הלאומי; הקול היהודי, ו' שבט תשע"ב: "הכרנו את החבר הערבי במסגרת השירות הלאומי".
34. בג"ץ 6698/95 עאדל קעדאן נ' מנהל מקרקעי ישראל, סעיף 31 לפסק הדין.
35. ויקיפדיה בערך עבודה עברית.
36. נוסח הצעת החוק באתר הכנסת.
37. שם.
38. באתר של שלי יחימוביץ': שלי מסבירה לאבי דיכטר מדוע לא תצטרף ל"הצעת חוק יסוד בית לאומי" שיוזם, אף כי היא מסכימה עם רוב סעיפיה.
39. אתר YNET 6/11/11: ריבלין לערבים: לא אפסול את חוק "מדינת הלאום".
40. הארץ, 28/10/11: יועמ"ש הכנסת מזהיר מאימוץ חוק דיכטר: "ישנה את המסגרת החוקתית"

41. ערוץ 7, 15/11/11: הצ"ח מדינת הלאום היהודי הוסרה בהנחיית לבני.
42. נוסח החוק – באתר הכנסת.
43. ערוץ 7, 28/2/12: שופט העליון סירב לשיר את ההמנון.
44. NRG, 29/2/12: ההתנפלות על ג'ובראן היא חרחור ריב ומדון.
45. הארץ, 11/3/12: נגניהו לג'ובראן: לא מצפה מאזרח ערבי לשיר את ההמנון.
46. הארץ, 29/2/12: זעם בימין בעקבות סירובו של השופט ג'ובראן לשיר את ההמנון.
47. מפי אחד מתושבי הישוב.
48. הקול היהודי, א' טבת תשע"א: "המשפחות הערביות רצו להגיע למסיבת חנוכה"
49. בג"ץ 6698/95 עאדל קעדאן נ' מנהל מקרקעי ישראל, סעיף 30 לפסק הדין.
50. ראה למשל: הקול היהודי, כ' אדר תשע"ב: הארץ המובטחת: 95,000 תיירים גויים גרים בישראל שלא כחוק.
51. ערוץ 7, 26/12/11: בנות יהודיות וערבים – 'תופעה בכל המגזרים'.
52. הקול היהודי, ט' חשוון תשע"ב: ראשוני: ערבים שדדו רכב של תושבת בנימין, ובהפניות בתוך הכתבה.
53. הקול היהודי, כג שבט תשע"ב: היעילות הסלקטיבית של משטרת ישראל • מאמר מערכת.
54. ראה: הקול היהודי, י' מרחשוון תשע"ב (7/11/11): גרשון מסיקה: "להתייחס לשוד הרכבים כמו לפיגועי חטיפה"; ערוץ 7, 26/2/12: שוד הרכבים – טרור לכל דבר; ערוץ 7, 21/2/12: שוד הרכבים – כמו ניסיון פיגוע.
55. הקול היהודי, ד' אדר תשע"ב: ביממה האחרונה: שלושה אירועי שוד רכב – אחד השודדים נתפס.
56. סיכום תמציתי של הטענות והטיפול אפשר למצוא באתר 'לא רלוונטי': לכל המטיילים: היזהרו מכביש 6.
57. ראה למשל: הארץ, 12/10/11: יו"ר ועדת הכנסת יריב לוין: בג"ץ מסכן את יכולת קיומנו.
58. שמואל א' טו כט.
59. קומי אורי, מבית שאול לבית דוד, עמ' קמא ואילך.
60. זוה"ק ג' דף עג.